

Ярослав КОНДРАЧ

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ ПОЛЬЩІ

Найбільша громадська організація українців у Польщі – це Об'єднання українців у Польщі (ОУП). Вона була заснована 16–18 червня 1956 р. під назвою Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ) під час першого з'їзду її представників, який проходив у Варшаві. Її друкованим органом став україномовний часопис – тижневик “Наше слово”. Перший його номер вийшов 15 червня 1956 р. Першим головним редактором був призначений Микола Щирба (1956–1958) – комуністичний діяч міжвоєнного періоду, член Комуністичної партії Західної України (КПЗУ). Упродовж перших місяців існування тираж тижневика становив понад 17 тис. примірників, причому у вигляді передплати розповсюджувалось близько 70 %¹.

Тижневик, за задумом тодішньої влади, мав виконувати роль містка між владою й українським населенням, зокрема пояснювати політику держави щодо українців, депортованих у 1947 р. під час операції “Вісла” з етнічних південно-східних земель на північно-західні терени Польщі. Він також повинен був сприяти економічній та суспільній стабілізації розпорошеного українського населення, заохочувати при незначній фінансовій підтримці розвивати рідну культуру й освіту, а також поширювати інформацію про громадсько-політичне та культурне життя підрадянської України. Однак насправді “Наше слово” в цей період перетворилося на відкриту трибуну скарг і нарікань українського населення на ситуацію, в якій воно опинилося, на вияви національної дискримінації, на асиміляційну загрозу, було своєрідною заявою переселенців, які вимагали повернути їх на рідні землі. Водночас відігравало дуже важливу роль єдиного зв'язку між розкиданими по всій країні українськими громадами².

Протягом першого року існування до тижневика додали декілька постійних тематичних сторінок, зокрема для дітей – “Дитяче слово”, для літераторів – “Літературна сторінка”, для етнічної групи лемків – “Лемківське слово”, а також окремі рубрики. Із 1957 р. почав виходити “Український календар” з інформацією про життя українців у Польщі й історією України, художніми творами тощо. У 1958 р. у формі додатку до тижневика – “Наша культура” – літературний і популярно-науковий щомісячник, який відіграв роль організатора української творчої інтелігенції, особливо у сфері літератури, історії, мистецтва та культури. У середині 60-х років із “Нашого

¹ Zabrowarny S. Geneza i początki działalności Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego / S. Zabrowarny // Zeszyty Naukowe INP. – 1989. – Nr 16. – S. 137–138.

² Наше Слово. – 1958. – 20 липня.

слова” виокремився щомісячний додаток “Світанок” – газета для українських дітей, яка їх не лише розважала, а передусім учила рідної мови, часто переймаючи роль першого вчителя. У 1963 р. завдяки УСКТ побачила світ антологія поетичних і прозових творів 43-х українських літераторів Польщі “Гомін”³.

Тижневик “Наше слово”, з огляду на свій зміст, на відміну від часописів інших національних меншин, які офіційно доходили до рідних земель, не отримав згоди на розповсюдження у Радянському Союзі, особливо в Україні. Проте, всупереч забороні, через передплату рідними чи знайомими в Польщі або на Заході він потрапляв як в Україну, так і до інших радянських республік, де проживали депортовані в період сталінізму українці. У середині 60-х років майже 50 % накладу тижневика, разовий тираж якого перевищував 21 тис. примірників, надходило читачам на схід від Польщі. Але через перевірку на кордоні часто в редакції виникало чимало політико-цензурних проблем, у результаті чого неодноразово митні установи журнал затримували та конфісковували. За це, звичайно, влада різко посилювала цензуру, а також забороняла друкувати матеріали деяких авторів. Необхідно відзначити, що тижневик мав багато читачів і серед західної діаспори⁴.

Своє критичне ставлення до тижневика влада відкрито продемонструвала в першій половині 80-х років, коли “Наше слово” опинилося у серйозних поліграфічних проблемах. Як наслідок було припинено випуск “Нашої культури” та “Світанку”, кілька місяців не виходив і сам тижневик. У середині 90-х років відновили випуск додатку для дітей, натомість “Нашої культури” – так і не вдалося.

Після позапланового з’їзду в лютому 1990 р. Українського суспільно-культурного товариства і перетворення його в Об’єднання українців у Польщі тижневик “Наше слово” перестав виконувати роль пресового органу і став українським тижневиком. Об’єднання українців у Польщі перейняло на себе роль видавця.

Головними редакторами “Нашого слова” були: Григорій Боярський (1958–1963 і 1971–1980), Мирослав Вербовий (1980–1991 і 2002–2006), Роман Галан (1993–1994), Ігор Щербань (1995–2002). Від серпня 2007 р. роботою редакції керує Ярослав Присташ. Упродовж певних періодів, навіть кількарічних, посада головного редактора залишилася вакантною⁵.

Головним завданням у статуті УСКТ визначено: широке залучення українців до соціально-економічного та суспільно-політичного життя; зміцнення співпраці українського й польського населення; ознайомлення українців із польською культурою і, навпаки, поляків – із культурним надбанням українського народу; сприяння розвитку української культури. Спеціальний пункт зобов’язував товариство зберігати культуру лемків. УСКТ мало право діяти на всій території Польщі й підтримувати зв’язки з громадськими і культурними організаціями України та інших держав.

Одна з основних форм діяльності УСКТ – відносно добре розвинутий рух аматорських мистецьких колективів. Спочатку великою популярністю

³ Наше слово [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nasze-slowo.pl/>

⁴ Медведчук Н. Участь громадських організацій в українсько-польських культурних стосунках: історія і сучасність / Н. Медведчук // Етнічна історія народів Європи. – 2001. – Вип. 11. – С. 33–37.

⁵ Наше слово [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nasze-slowo.pl/>

користувалися вокальні колективи, драматичні й декламаторські групи. Так, у 1960-х роках особливо відомим був Варшавський змішаний хор під керівництвом Й. Курочки, хор з Осецька (Гожовське воєводство), Перемишльська театральна група, танцювальні колективи з Варшави та Перемишля. Тоді ж засновані відомі зараз художні колективи загальноосвітніх ліцеїв із Легниці та Гурова-Ілавецького (Ольштинське воєводство)⁶.

На початку 1970-х років виникла нова форма художньої самодіяльності – молодіжні естрадні групи. Значного розмаху набрала робота з дітьми. У 1991 р. під опікою ОУП нараховувалось близько 60 любительських колективів – це близько 1000 виконавців. Серед найвідоміших наприкінці 1980-х – у 1990-х роках ансамблів – чоловічий хор “Журавлі”, що гастрював навіть по США й Канаді. Поза ОУП діяв Український камерний хор церковної музики при церкві отців-василіан у Варшаві. Великий авторитет здобули мистецькі фестивалі, організовані УСКТ (нині ОУП). Перший Фестиваль українського мистецтва відбувся в 1967 р., а на початок 2001 р. подібних заходів пройшло 16. Щорічно – огляди творчості дитячих колективів у Кошаліні, творчості молодіжних самодіяльних ансамблів у Гданську (“Молодіжний ярмарок”). У 1982 р. у Бескиді Ниському організовано подібний огляд для лемківських фольклорних колективів⁷.

УСКТ розгорнуло на території Польщі й освітню діяльність серед українців. Викладання українською мовою в паралельних класах польських шкіл розпочалося в 1952/53 н. р. (у 24-х таких класах навчалось 487 дітей). До середини 1960-х років кількість цих класів і шкіл постійно зростала, потім почався кризовий період для української освіти в Польщі. Його метою знову стала асиміляція українців. Зменшено кількість шкіл і пунктів навчання української мови, також обмежено й культурну діяльність. Непокірних діячів ув’язнювали, звільняли з роботи, а товариство перебувало під постійним наглядом спецслужб. Змінити цю ситуацію вдалося тільки на початку 90-х років після звільнення Польщі від радянського ярма. Одне зі свідчень цього – утворення на початку 1990 р. у Варшаві Польської асоціації українознавців, що займається вивченням і популяризацією історії, культури, мистецтва і державної мови України. Вона започаткувала видання часопису “Варшавські українознавчі записки” та молодіжного альманаха “Зустрічі”⁸.

У лютому 1990 р. на хвилі демократичних змін УСКТ перетворено в ОУП. Створено багато галузевих і регіональних організацій, наприклад: Союз української незалежної молоді, Об’єднання українців Підляшшя, Об’єднання лемків, Українське лікарське товариство, Українське вчительське товариство в Польщі, Спілку українців-політв’язнів сталінського періоду, Фонд ім. св. Володимира, хрестителя

⁶ Drozd R. Bohdan Halczak: Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921–1989 / R. Drozd. – Warszawa, 2010. – S. 43–46.

⁷ Скотний В. Польща / В. Скотний // Українська культура: історія і сучасність. – Львів, 1994. – С. 340–342.

⁸ Трухан М. Українці у Польщі після другої світової війни 1944–1984 / М. Трухан. – Торонто, 1990. – С. 194–203.

Русі. Появились нові друковані видання, наприклад, двомісячник “Над Бугом і Нарвою”, греко-католицький тижневик “Благовіст”⁹.

Роботою організації керує семиособова Головна управа під керівництвом голови Петра Тими. Їй підлягає 10 відділів і територіальні кола. Орган, що приймає постанови, – 39-особова Головна рада. Об’єднання реалізує проекти для різних суспільних груп: дітей, молоді та студентів, осіб середнього і старшого віку. Серед реалізованих були й міжнародні, зокрема “Лемківська академія”, табори скаутської організації “Пласт”, концерти церковної музики (“Осінні дні церковної музики”), фестивалі української культури (“Сопот-2005”), дитячі фестивалі в Кошаліні й Ельблонзі, історичні семінари (“Польща–Україна. Важкі питання”), заходи, які демонструють культуру українсько-польського прикордоння.

Найбільшими культурними подіями української спільноти в Польщі є “Фестиваль української культури” в Сопоті, “Молодіжний ярмарок” у Гданську, “На Івана, на Купала” в Дубичах-Церковних, фестиваль української культури на Підляшші “Підляська осінь”, “Лемківська ватра” в Ждині, “Дні української культури” – Гіжицко, Щецин, “Битівська ватра” в Битові. Українська національна меншина має своїх представників в органах місцевого самоврядування, переважно у Вармінсько-Мазурському воєводстві. Один із них виконує обов’язки голови воєводської ради. Меншина вчить української мови в 106 школах і пунктах навчання, які відвідують близько 2 700 учнів. Діє чотири загальноосвітні ліцеї¹⁰.

Товариство організовувало семінари, які пропагують співпрацю польських та українських громадських організацій, мас-медій: “Передвиборчі кампанії в мас-медіа – польський і український досвід” у межах Року Польщі в Україні. З 1990 р. ОУП – видавець багатьох книг та часописів українською і польською мовами. Наприклад, річник “Український альманах” (раніше “Український календар”). Об’єднання – співвидавець телевізійної програми “Теленовини”, яка виходить на регіональному телебаченні “TVP-3”. ОУП співпрацює з “Польським радіо”, яке реалізує україномовні програми в Кошиліні, Ольштині, Вроцлаві, Кракові¹¹.

Українці в Польщі зазвичай належать до двох Церков: Української Греко-Католицької й Польської Автокефальної Православної.

Упродовж минулих років ОУП серйозно зафункціонувала також серед світового українства: у Світовому конгресі українців (СКУ), Європейському конгресі українців (ЄКУ) та структурах Української держави. Вони покликані співпрацювати з діаспорою.

Ще одна українська громадська організація – Союз українців Підляшшя (СУП), заснований в 1992 р., з осередком у гміні Більськ-Підляський і представництвами на теренах Підляського та Любелського воєводств. Головна управа зосередила увагу на організації багатьох культурних імпрез, підтримці й розвитку пунктів навчання

⁹ Drozd R. Polityka władz wobec ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944–1989 / R. Drozd. – Warszawa, 2001. – S. 236–239.

¹⁰ Drozd R. Związek Ukraińców w Polsce w dokumentach z lat 1990–2005 / R. Drozd // Warszawa, 2010. – S. 61–68.

¹¹ Об’єднання українців у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oup.ukraina.com.pl/>

української мови, допомозі молодіжним і фольклорним колективам, видавничій діяльності. У терені діють чотири відділи СУП: у Більську, Гайнівці, Білостоці й Орлі. У планах організації відкриття нових філій на Південному Підляшші. Також – налагодження контактів із колишніми членами Українського суспільно-культурного товариства на Підляшші, наприклад, у Кліщелях, Черемусі.

Союз українців Підляшшя брав участь у політичному житті регіону. В останніх виборах самоврядування у 2002 р. СУП мав своїх або підтримував кандидатів до влад м. Більськ, гміни Більськ і Більського повіту. Його кандидати балотувалися по списках “Більської коаліції”. У результаті в міській раді союз одержав три радних: д-ра Петра Кондратюка, який став головою міської ради, д-ра Миколу Хроля та Марію Рижик. В останніх виборах до Воєвідського сеймику СУП підтримував безпартійного Миколу Роценка, колишнього директора початкової школи № 4 у Більську, який балотувався по списку партії “SLD”¹².

У періоді між з’їздами союз організовував багато культурних імпрез. Це передовсім масові постійні заходи: Фестиваль української культури на Підляшші “Підляська осінь”, який проходив у Більську, Білостоці, Сім’ятичах, Гайнівці, Кліщелях, Черемсі й інших місцевостях. Масовим став фольклорний фестиваль “На Івана, на Купала” в Дубичах-Церковних. Велику кількість глядачів збирають також “Польсько-українські музичні зустрічі” в Черемсі та Нарві. Інші культурні заходи: “Огляд весільних пісень” у Кліщелях і “Підляські обжинки”, які останні три роки проходять у Мощоні-Королівській (гміна Мельник). Усі ці проекти були реалізовані завдяки фінансовій підтримці Міністерства культури, а в 2005 р. – Міністерства внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща¹³.

СУП мав свій часопис – “Над Бугом і Нарвою”, якого з 1991 р. вийшло вже понад сотню номерів журналу. Видано також дві книги: збірку літературних творів Ю. Гаврилюка “В павутинні життя” та історичну монографію М. Роценка “Кліщелі”¹⁴.

Окрема увага Головної управи була спрямована на працю з дітьми та молоддю. Охоплювала вона організацію й розбудову українського шкільництва на Підляшші, підтримку діяльності колективів, а також організацію екскурсій або таборів.

У 2000–2005 рр. виникли три нові пункти навчання української мови. Великими зусиллями Івана Бакуновича та членів Головної управи почав працювати невеликий пункт в Орлі. Українські активісти зорганізували міжшкільний пункт навчання української мови в Білостоку. Чи не найбільшим досягненням було зорганізування першого такого пункту в загальноосвітньому ліцеї № 1 ім. Т. Костюшка в Більську. Велику роль у цьому зіграли самі учні. Із формальностями допомогли Головна управа та голова міської ради Петро Кондратюк. Його виникнення було непростим і вимагало багато зусиль.

Неприхильне ставлення до ініціативи призвело до невдачі в організації навчання української мови в Ягуштові поблизу Більська. Завдяки заходам Головної

¹² Об’єднання українців у Польщі [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.zup.org.pl/>

¹³ Семенюк Л. Над Бугом і Нарвою святкує 15-ліття / Л. Семенюк // День. – 2006. – № 144.

¹⁴ Над Бугом і Нарвою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nadbuhom.pl/>

управи збільшено кількість годин української мови в початковій школі в Черемусі. У садочку № 9 “Лісова поляна”, де української мови навчає секретар організації Єлизавета Томчук, кількість малят, які відвідують ці заняття, зросла від 30 до понад 70 осіб. Відтак збільшилася кількість дітей, які вивчають рідну мову в перших класах початкової школи № 4 цього міста¹⁵.

Окрім цього, організовано конкурси для дітей і молоді. Довгу традицію має іконографічний конкурс із вишкільними таборами. Його формальними організаторами є Братство православної молоді та редакція “Над Бугом і Нарвою”. Від союзу найбільше зусиль доклали вчительки Олена Чабан із Білостока та скарбник СУП Аліна Рудчук. У Більську був організований перший конкурс української пісні для дітей та молоді, а також – української поезії.

У 2000–2004 рр. щорічно відбувалися літні та зимові табори для школярів “До джерел”. Діти там знайомились із народними митцями, пізнавали історію та культуру свого регіону. Відбувся також двосторонній обмін із Рівним: молодь Рівного була на таборі на Підляшші, а підляська кілька разів відвідувала Рівне. Були організовані виїзди для дітей та молоді до Львова, а також у гори – українські Карпати, двічі – в Бещади. Наймолодші школярі побували на одноденних екскурсіях у Варшаві, Біловезі та Білостоці. Щорічно, в міру можливостей, СУП допомагав організувати святкові ялинки у школах і садочку, де навчають української мови. Старався профінансувати закупівлю різдвяних подарунків. Раз подарунки для дітей, які вивчають українську мову, передало Генеральне консульство України в Люблін¹⁶.

Останніми роками велику увагу приділено діяльності молодіжних колективів, передовсім “Ранку” з Більська та “Гілочки” з Черемухи. У 2000 р. був створений танцювальний ансамбль “Ранок”. У 2003–2004 рр. вдалося роздобути кошти на діяльність колективів від Міністерства культури Польщі в розмірах 50 та 35 тис. зл. За них придбано новий одяг, виплачувано зарплату хореографу, який приїжджає з України, а також виділено кошти для організації вишкільних таборів і транспорту на концерти та фестивалі. У 2005 р. старша група “Ранку” – за фінансової підтримки в межах цього проекту – їздила на Фестиваль нарцисів до Румунії. При нагоді в румунські Карпати поїхала група молоді із середніх шкіл Більська. Налагоджено також контакти з українцями з Мармарошини в Румунії¹⁷.

Окрім цього, Союз українців Підляшшя щорічно організовував маланкові вечори в Більську, прибутки з яких були призначені на різдвяні подарунки для дітей, які вивчають українську мову, та на поточну діяльність організації.

Союз підтримує постійні контакти з Посольством та Генеральними консульствами України в Гданську й Любліні, а також з іншими українськими організаціями в Польщі.

¹⁵ Об’єднання українців у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zup.org.pl/>

¹⁶ Центр Українсько-Польського Трансгосподарного Співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/ukrainianpolishcenter/>

¹⁷ Інформаційний портал: Україні – про Польщу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polonews.in.ua/>

У 2005 р. член Головної ради СУП Григорій Купріянович став членом Спільної комісії уряду та національних меншин, створеної відповідно до новоприйнятого Закону “Про національні меншини”, який вперше в історії дає їм можливість безпосередньо впливати на політику держави. Г. Купріянович – один із двох представників української меншини в комісії. Союз має добре налагоджені контакти з самоуправами, зокрема в містах Більськ, Сім’ятичі, Білосток і гмінах Гайнівського повіту, що дуже важливо для організації культурних заходів. СУП підтримує зв’язки і з приватними спонсорами, що дає змогу профінансувати частину заходів¹⁸.

14 жовтня Українське товариство в Любліні та Люблінсько-Холмська православна єпархія мали спільну поїздку місцями, важливими для української культури та православної традиції на Холмщині: Холм, Турковичі, Сагринь, Тератин, Ухані, Войславичі, Сілець, Верховини та Депултичі Королівські. Взяли участь у святкуванні празника Покрови Пресвятої Богородиці в Турковицькому Свято-Покровському жіночому монастирі. Урочистості очолив Митрополит Варшавський і всієї Польщі Сава. Окрім того, учасники поїздки взяли участь у панахиді біля могил українських православних жертв у Сагрині та Верховинах, а також у молебні в церкві Казанської ікони Пресвятої Богородиці у Войславичах та біля чудотворного джерела в Сільці¹⁹.

16 жовтня 2014 р. міська рада Любліна прийняла рішення про встановлення Пам’ятника мільйонам жертв Голодомору в Україні 1932–1933 рр. Із такою ініціативою виступили: Об’єднання “Спільне коріння”, Українське товариство, а також Генеральний консул України в Любліні Іван Грицак. Мало хто знає, що серед жертв Голодомору, крім мільйонів українців, було кількадесят тисяч поляків, що доказав люблінський історик, д-р Чеслав Райца – один із перших дослідників Голодомору в Польщі, автор першої книги польською мовою, присвяченої цій темі, “Голод в Україні” (2005)²⁰.

21–23 жовтня 2014 р. Більський будинок культури організував XV Декламаторський конкурс “Поетичне триголося” для дітей. У ньому взяли участь читці поезії з Більська, Білостока, Гайнівки, Кліщель і Нарви, серед них учні пунктів навчання української мови: діти із садка № 9 “Лісова поляна” й учні школи ім. А. Міцькевича в Більську, які, крім вірша польською, продекламували поезію українською мовою.²¹

24–31 жовтня 2014 р. у Василькові відбулася Польсько-українська академія діалогу, під час якої молодь з українського міста Сарни та місцеві школярі з гімназії ім. о. Рабчинського спільно відвідували цікаві мультикультурні місця в регіоні, брали участь у дискусіях і громадських заходах, а також працювали над короткими фільмами, які були кульмінацією проекту.

24–25 жовтня 2014 р. у Вроцлаві пройшов фестиваль “VivaUkraina – VivaPolonia”, який мав презентувати містянам українську культуру. У його межах

¹⁸ Над Бугом і Нарвою [Електронний ресурс].

¹⁹ Наше слово [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nasze-slowo.pl/>

²⁰ Лабович Л. З хроніки подій на Підляшші // Л. Лабович // Над Бугом і Нарвою. – 2014. – № 6. – С. 46.

²¹ Інформаційний портал: Бескиди низькі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.beskid-niski.pl/>

в осідку вроцлавських українців по вул. Руській виступив український ансамбль пісні й танцю “Ранок” із Більська.

9 листопада 2014 р. у сільській світлиці в Курашові відбулася презентація книги “Курашово – минулі роки”, автором якої є колишній житель села Юрій Плева. У ній представлені фотографії з архіву й документи, які автор збирав упродовж кількох років серед колишніх і теперішніх односельчан. Він подає історію Курашова і представляє її на фоні історії регіону й опису курашівського весілля. Технічно-художнім оформленням книги займалося Товариство спадщина Підляшшя, яке кілька років тому в такому ж стилі видало книгу Йоанни Сапежинської про с. Витово. Це видання – спільна ініціатива автора книги та гміни Чижі, яка профінансувала альбом. Під час презентації доповідь на тему історії села виголосив автор. Місцевий репертуар прозвучав у виконанні ансамблю “Незабудки”. Промоцією активно займалися жителів села й околиці, зацікавлені в популяризації своєї малої батьківщини.

9 листопада 2014 р. у Музеї хліборобства в Цехановці підведено підсумки та вручено нагороди переможцям X Конкурсу на найкраще збережену пам’ятку дерев’яного будівництва в Підляському воєводстві за 2014 р. Всього було оцінено 45 будинків із 22 гмін. Традиційно головні нагороди здобули власники будинків з україномовного Підляшшя. Лауреатом першої премії став Петро Наум’юк, власник хати 1920 р. у с. Канюки, якому в її реставрації допомагав батько, відомий різьбяр Володимир Наум’юк. Одну з трьох других нагород отримали хата і клуня Миколи Пацевича з Котлів, одне з п’яти третіх місць здобув Славомир Кирилук із Нового Березова. Відзначили також Валентина Харитонюка з Рибол, Маріана Герчака зі Старого Корнина та Віру Левчук із Чижів²².

16 листопада 2014 р. у Польщі відбулися вибори до місцевих органів влади. Члени Союзу українців Підляшшя балотувалися в Більську від “Коаліції Більська”, яка здобула дев’ять мандатів до міської ради і чотири – до повітової. Серед вибраних було двоє українців: Петро Осташевський – молодий активіст, учасник ансамблів “Ранок” та “Гойраки”, який працюватиме в міській раді Більська; а також Марія Рижик – багатолітня членкиня СУП та представник українського середовища в органах місцевого самоврядування, яка засідатиме в повітській раді²³.

19 листопада 2014 р. у клубі “Зміна клімату” в Білостоці відбулася авторська зустріч із Міхалом Кацевічем, журналістом тижневика “Newsweek”, який займається т. зв. східним питанням, поєднана з промоцією його книги “Сотні свободи – Україна від Майдану до Донбасу”. Це видання – збірка репортажів безпосереднього учасника подій в Україні, тобто трагічних подій Євромайдану, які призвели до розстрілу понад сотні протестувальників – Небесної сотні та втечі президента Віктора Януковича в Росію. А також до захоплення Росією Криму

²² Українсько-польський двотижневик – Волинський монітор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://monitor-press.com/>

²³ Об’єднання українців у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zup.org.pl/>

та російсько-української війни, яка тримає на Донбасі досі. Це перша в Польщі книга-репортаж, яка розповідає про події в Україні²⁴.

23 листопада у студії “Рембрандт” “Радіо Білосток” побував відомий виконавець українських пісень у стилі фольк-рок – гурт “Гойраки” з Більська. Відбулася ще одна презентація циклу восьми осінніх концертів у прямому ефірі в межах конкурсу “Культура для громадян”, яку профінансувало міське управління культури Білостока. Ансамбль заспівав народних пісень у фольк-роковій обробці та авторських творів. Виконав також польською мовою пісню “Walcz”, присвячену трагічним подіям Євромайдану в Україні. З цією піснею “Гойраки” виступили 2014 р. на загально польському конкурсі “Тітом в ефір”, організованому “Радіо Білосток”, і зайняли в ньому третє місце. Гурт “Гойраки” створено 2011 р., але він уже став лауреатом кількох конкурсів: окрім вже названого “Тітом в ефір”, у 2011 р. переміг у своїй категорії в конкурсі української пісні “3 підляської криниці” в Більську. У 2013 р. став півфіналістом шоу “Must be the music” телеканалу “Polsat”, що, звичайно, посприяло популяризації його не лише в регіоні²⁵.

25 листопада 2014 р. у білостоцькій мовній кав’ярні “EsperantoCafé” відбулася перша зустріч при українському століку. У ній взяло участь кілька осіб з українського середовища Підляшшя та українців з України. Мовна кав’ярня – це проект 2009 р., який має на меті регулярні вечірні зустрічі всіх, хто хоче вивчати і використовувати на практиці знання мов світу, познайомитися з новими людьми та їхньою культурою. Кав’ярня має служити білостоцанам місцем проведення найкращого мовного курсу у світі, тобто навчанням через розмову за столом. Друга мета цих зустрічей – інтеграція іноземців та національних меншин у Білостоці: обмін досвідом і контакти із співвітчизниками та їх інтеграції в польське суспільство. Зустрічі при українському століку відбуваються щодругий і щочетвертий вівторок місяця²⁶.

30 листопада у Воєводській публічній бібліотеці ім. Г. Лопатинського в Любліні відбулася презентація книги “Дві години. Спогади мешканців Холмщини та Південного Підляшшя про акцію «Вісла»”, яку підготувало Братство православної молоді Люблінсько-Холмської єпархії в межах проекту “Вчимося толерантності на помилках історії”, завдяки дотації Європейської комісії в межах програми “Молодь у дії”. Книга – це спогади очевидців-жертв акції “Вісла”, депортованих у 1947 р. із цих двох регіонів, які збирала православна молодь із території Люблінсько-Холмської єпархії. Раніше видання презентували під час Фестивалю української культури на Підляшші “Підляська осінь” у Більську та Білостоці²⁷.

3–7 грудня 2014 р. у Білостоці відбувся Міжнародний фестиваль короткометражних фільмів “Жуброффка”, організований Білостоцьким осередком культури. Це – найбільший фільмовий захід у Північно-Східній Польщі, платформа обміну

²⁴ Фундація польсько-української співпраці PAUCI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pauci.org/>

²⁵ Лабович Л. З хроніки подій на Підляшші / Л. Лабович // Над Бугом і нарвою. – 2014. – № 5. – С. 47.

²⁶ Об’єднання українців у Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zup.org.pl/>

²⁷ Наше слово [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nslowo.pl/>

сучасними думками та зустріч творців із Заходу та Сходу. Це також місце презентації актуальних тем сучасного українського кіна, оскільки щороку присутні на фестивалі творці з України та презентовані українські фільми. Під час цьогорічної “Жуброфки” українські короткометражні фільми можна було подивитися на конкурсі “Вікно на Схід”: анімацію Олега Федченка “Гості мого дому” та фільм Олексія Соболева і Міши Коротеєва “PTSD”, присвячений трагічним подіям війни на Сході України. Крім того, 4 грудня відбувся спеціальний показ фільмів групи “Вавилон’13” про українську Єврореволюцію та російсько-українську війну. “Вавилон’13” – це об’єднання режисерів, операторів і кінематографістів (понад 40 осіб), яке утворилося під час подій Євромайдану. Їх мета як групи волонтерів – у формі короткометражного документального кіна пояснювати людям події, які відбуваються в їхній країні, а передусім показувати зародження й перші рішучі кроки громадянського суспільства. У Білостоці презентовано короткі сюжети про трагічні події останнього року в Україні. Ці фільми доволі популярні, про це свідчать майже 4 млн переглядів на YouTube²⁸.

6–7 грудня 2014 р. у Музеї хліборобства в Цехановці проходив XXXIV Міжнародний конкурс гри на пастуших інструментах. У ньому взяло участь 200 виконавців із Польщі, України, Литви, Білорусі, Угорщини та Словаччини. Музиканти презентували вміння гри на таких інструментах, як лігави, трембіти, роги тощо. Серед нагороджених було багато представників – як дорослих, так і дітей – українських Карпат. Традиційно вже відбувся концерт ансамблю “Карпатська тайстра”, який презентує інструментальну та вокальну музику Гуцульщини.

Найстаріша лемківська громадська організація – “Руска бурса”, заснована 1908 р. у містечку Горлиця. Вона відновила діяльність у 1991 р. і відтоді активно діє на всіх просторах, пов’язаних із лемківською ідентичністю. Головний осередок і надалі перебуває в Горлицях, в історичному будинку, але члени товариства “Руской бурси” діють на території всієї Лемківщини та різних містах Польщі, наприклад у Кракові, Варшаві, і поза межами Польської держави – всюди, де живуть русини: на Пряшівщині у складі Словаччини, в Україні, США й інших країнах²⁹.

Головна мета діяльності “Руской бурси” – збереження лемківської ідентичності через такі функції:

- освітню – організація наукових читань, лекцій, мовних курсів, едукативного табору для дітей у Гладішеві;
- культурну – проведення концертів, вистав, фестивалів для представлення лемківських традицій, звичаїв, ремесел;
- виховну – організація початку і закінчення шкільного року для дітей, проведення екскурсій до театрів і музеїв;
- видавничу – друк наукового часопису “Річник Руской бурси”; засновано серію “Бібліотека лемківської клясики” – видання творів Петра Полянського, Володимира Хиляка; видання дисків із лемківською музикою;

²⁸ Центр польсько-української співпраці в Красніку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cwpu.org/>

²⁹ Лемківська суспільна організація Руска бурса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ruskabursa.org/>

- ведення бібліотеки, архіву й Ізби пам'яті Івана Русенка.
- заснування та мовлення у прямому ефірі першого лемківського радіо “ЛЕМ. Фм” та інформаційного порталу “ЛЕМ. Фм +”;
- заснування і діяльність дитячо-молодіжного музичного ансамблю “Терочка” і театрального – “Терка”.

Першими керівниками товариства від початку відновлення 1 червня 1991 р. були:

1. Ольга Каня – 1.06.1991–14.12.1991 рр.
2. Павел Стафиняк – 14.12.1991–25.09.1993 рр.
3. Богдан Гамбаль – 25.09.1993–30.04.1995 рр.
4. Йоан Квока – 30.04.1995–25.08.2001 рр.
5. Богдан Гамбаль – 25.08.2001 – по сьогодні.

Склад сучасного керівництва товариства обрано 15 березня 2014 р., зокрема: голова – Богдан Гамбаль, заступник – Олена Дуць-Файфер, секретар – Наталія Малецка, скарбник – Даміан Трохановскій і члени керівництва – Павел Малецкій та Василь Адамяк. До складу ревізійної комісії увійшли: Йоан Ковальчик, Микола Падухович і Мирослав Пелехач³⁰.

Отже, наведені факти свідчать про активізацію культурного життя українського населення Польщі та польського населення України від часу появи різних громадських об'єднань. Їх виникнення на початку ХХ ст. стало результатом довгого історичного та духовного розвитку двох сусідніх народів, суттєво збагативши відносини між ними. Особливо зросла роль громадських організацій після 1989 р., коли їх діяльність стала важливим чинником формування українсько-польських міждержавних стосунків.

³⁰ Лемківське радіо Лем.fm+ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lem.fm/ruska-bursa/>